

ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Гавриш Олег Анатолійович, д.т.н., професор, професор кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», o.gavrysh@kpi.ua

Вижанов Олександр Сергійович, аспірант кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», svuzhanov10@gmail.com

Нами досліджено економічну стійкість газотранспортної системи України в умовах інтеграції до європейського енергетичного ринку. Основною метою є розробка економічних механізмів, які сприятимуть стабільному функціонуванню газотранспортної системи на тлі сучасних викликів, зокрема зменшення транзиту газу, конкурентного тиску альтернативних маршрутів та необхідності адаптації до європейських екологічних стандартів.

Для досягнення цієї мети було сформульовано такі завдання:

1. Проаналізувати сучасний стан функціонування ГТС України в контексті зменшення транзитних обсягів газу та зміни структури європейського енергетичного ринку.
2. Виявити ключові загрози та можливості для інтеграції ГТС України до європейського ринку енергетичних послуг.
3. Розробити рекомендації щодо підвищення економічної ефективності функціонування ГТС через упровадження інноваційних технологій, регуляторних змін і стратегічних інструментів управління.
4. Запропонувати практичні заходи для підвищення конкурентоспроможності ГТС України на міжнародному ринку в умовах сучасних геополітичних викликів.

В процесі дослідження використано системний підхід, що передбачає аналіз сучасного стану газотранспортної системи України, оцінювання ключових загроз і можливостей, розробку стратегічних рекомендацій і застосування інструментів економічного аналізу. Використано кількісні методи для визначення динаміки змін у транзиті газу, а також якісні методи для визначення впливу регуляторних і ринкових змін.

Зміни в структурі європейського енергетичного ринку вимагають адаптації української ГТС до нових умов, зокрема розвиток альтернативних маршрутів, таких як «Північний потік», «Турецький потік» тощо, створює конкуренцію для української інфраструктури [1]. Крім того, Європейський Союз активно впроваджує політику Зеленої угоди, спрямовану на скорочення споживання викопного палива. Зменшення транзиту суттєво впливає на фінансову стійкість української ГТС, адже збільшується собівартість транспортування газу через фіксовані витрати на обслуговування інфраструктури, а також зниження доходів від транзиту ускладнює можливість залучення інвестицій для модернізації системи.

Деякі дослідження зосереджені на технічних аспектах та енергоефективності ГТС, висвітлюють ключові виклики у функціонуванні системи. Зокрема, проводиться аналіз питання енергоефективності та сталості системи в умовах дефіциту фінансування [2].

З огляду на це, для інтеграції до європейського ринку Україна має розв'язати проблеми фінансування модернізації та забезпечити прозорість у функціонуванні ГТС. Газотранспортна система України постає перед серйозними викликами щодо інтеграції до європейського енергетичного ринку через посилення конкуренції з альтернативними маршрутами транспортування газу. Реалізація проектів на прикладі «Північного потоку» та «Турецького потоку» створює передумови для постачання природного газу до європейських країн, оминаючи українську територію. Унаслідок цього відбувається суттєве скорочення обсягів газового транзиту через українську газотранспортну систему, що негативно впливає на її економічну ефективність та потенційні доходи.

Також значною загрозою є недостатність інвестицій, необхідних для модернізації української ГТС. Адаптація системи до сучасних європейських стандартів, згідно з вимогами щодо енергоефективності, екологічності та технічного стану, вимагає значних капіталовкладень. Однак обмежені фінансові ресурси, нестабільна економічна ситуація та ризики для іноземних інвесторів ускладнюють процес залучення необхідних коштів. Відсутність цих інвестицій загрожує затримками в реалізації модернізаційних проєктів, що знижує конкурентоспроможність системи на міжнародному ринку. Геополітична нестабільність є ще однією суттєвою загрозою для функціонування ГТС України: воєнні дії, економічні санкції, накладені на Росію, а також загострення міжнародних відносин ускладнюють стабільне постачання енергоресурсів через українську територію [3].

Попри вищезазначені загрози, інтеграція ГТС України до європейського енергетичного ринку відкриває низку перспектив. Однією з основних є впровадження європейських регуляторних стандартів. У цьому контексті Україна може адаптувати свою законодавчу та технічну бази до вимог Третього енергетичного пакета ЄС. Це сприятиме підвищенню прозорості функціонування системи, забезпеченню рівного доступу до інфраструктури для всіх учасників ринку та залученню європейських партнерів.

Іншою важливою можливістю є диверсифікація послуг, що надаються українською ГТС. Окрім транспортування газу, система може використовуватися для його зберігання в підземних сховищах. Умови для цього є сприятливими, оскільки зростає попит на стратегічні резерви енергоносіїв у країнах ЄС [4]. Така послуга може стати додатковим джерелом доходів і підвищити значущість ГТС на європейському ринку.

Дослідження доводить, що суттєве зниження транзитного потенціалу української газотранспортної системи, обумовлене розвитком альтернативних маршрутів («Північний потік», «Турецький потік» тощо), загострило проблему економічної ефективності системи. Виявлено, що інтеграція до європейського енергетичного ринку відкриває можливості для впровадження сучасних технологій управління та адаптації до європейських стандартів.

Запропоновано інноваційні підходи до модернізації газотранспортної системи, включаючи впровадження автоматизованих систем управління, диверсифікацію послуг (зберігання газу в підземних сховищах), а також адаптацію тарифної та екологічної політики до європейських вимог. Визначено ключові загрози, серед яких нестача інвестицій, геополітична нестабільність, вплив конкурентного середовища.

Реалізація запропонованих заходів, зокрема гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами, модернізація інфраструктури, залучення іноземних інвестицій, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності та економічної стійкості газотранспортної системи України. Отримані результати можуть бути використані для формування стратегій енергетичної безпеки країни.

Отримані результати є важливими для подальших досліджень, зокрема у сфері забезпечення енергоефективності у післявоєнний період.

Література:

1. Епоха транзиту російського газу в Україні завершується. Що буде далі? BBC News Україна: вебсайт. 2024. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4g2np2e2w3o> (дата звернення: 02.10.2024).
2. Гавриш О.А., Вижанов О.С. Енергоефективність та сталість газотранспортної системи України в умовах євроінтеграції / Академічні візії, № 26 (2023), 2023, С. 1 – 12. DOI:<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10369389>
<https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/786>
3. Kharazishvili Y., Kwilinski A., Sukhodolia O., Dzwigol H., Bobro D., Kotowicz J. The systemic approach for estimating and strategizing energy security: The case of Ukraine. *Energies*. 2021. Vol. 14. № 8. Art. 2126. URL: <https://www.mdpi.com/1996-1073/14/8/2126> (date of access: 01.10.2024).
4. Bayramov A., Marusyk Y. Ukraine's unfinished natural gas and electricity reforms: one step forward, two steps back. *Eurasian Geography and Economics*. 2019. Vol. 60. № 1. URL: <https://doi.org/10.1080/15387216.2019.1593210> (date of access: 03.10.2024)